

alsnog een verklaring aflegge, waarbij hij zich aan de sub 2o, nitsproken beslissing conformeerde.

C. Aangaande de bezwaren ingebracht inzake de lezingen over het boek Job.

dat, daar de floor br. A. van Kooten aan Dr. Geelkerken ten laaste gelede voorstelling inzake het boek Job door Dr. Geelkerken als onjuist is afgewezen, in deze aanklacht geen genoegzame grond ligt, om daarop eenige uitspraak betreffende Dr. Geelkerken's confessioneel standpunt te baseren.

D. Aangaande de redactie van de Overtoomsche Kerkhede.

1o, dat de recensie van Dr. Oberman's boek „Was ons hart niet brandende in ons?“ en het opnemen van Ethische meditaties, gelijk door Dr. Geelkerken geplaatst zijn, verwarrend moet werken op de geloofsvoorstellingen der gemeente o.a. ten opzichte van den persoon en het werk van den Christus Gods, en daarom in strijd is met de roeping van den Dienaar des Woords om te waken voor de zielen;

2o, dat een gunstige beoordeling van het treurspel „Saul en David“, als door Dr. Geelkerken gegeven is, afbreuk moet doen aan den eerbied voor Gods Woord;

3o, dat het plaatsen van stukken als het versje „Opgeve van namen voor beroeping van een predikant“ en het artikel „De slang der Theologen“ den eerbied voor de waarheid Gods moet verzwakken en beeluit;

A. opdat voldaan worde aan het sub B 4o genoemde 1o aan Dr. Geelkerken de volgende verklaring ter onderteekening voor te leggen:

Ondergeteekende, kennis genomen hebbende van de uitspraak der Synode:

„dat de boom der kennis des goeds en des kwaads, de slang en haar spreken en de boom des levens naar de klaarlijklijke bedoeling van het Schriftverhaal van Gen. 2 en 3 in eigenlijken of letterlijken zin zijn op te vatten en dus zinniglijk waarneembare werkelijkheden waren;

en dat derhalve de meening van Dr. Geelkerken, als zou men disputabel kunnen stellen, of deze zaken en feiten zinniglijk waarneembare werkelijkheden waren, zonder met het in art. 4 en 5 der Nederl. Geloofsbelijdenis beleden gezag der Heilige Schrift in strijd te komen, moet worden afgewezen;“

verklaart zich aan deze beslissing te conformeerden en het Schriftverhaal van Gen. 2 en 3 naar zijn in de uitspraak der Synode aangegeven zin zonder eenig voorbehoud te aanvaarden en ten grondslag te zullen leggen aan wat hij in dezen zal leeren;

2o aan Dr. Geelkerken mede te deelen, dat zijne beslissing inzake de onderteekening dezer verklaring door haar binnen den tijd van 4 dagen wordt tegemoet gezien;

B. van al deze uitspraken en besluiten kennis te geven aan Dr. J. G. Geelkerken, den kerkerand van Amsterdam-Zuid, de Classis Amsterdam, de Particuliere Synode van Noord-Holland, en de bezwaarde broeders uit de kerk van Amsterdam-Zuid.

## POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

### „Om der waarheid wil“.

Voor dezen keer zal ik de ruimte, die me openstaat in de rubriek „Populair-wetenschappelijke schetsen“ voor het gewone doel ongebruikt laten. En in plaats daarvan een zaak aan de orde stellen, die reeds eerder hier ter sprake kwam. Ik heb het oog op de indertijd hier besproken „rectorale rede“ van den Heer Doe. J. J. v. d. Schuit te Apeldoorn, met den aankleef van dien.

De bestrijding, die ik van deze rede, eerst hier, en daarna in een brochure gaf, heeft den docent tot een wederwoord bewogen.

Gedeeltelijk is het in „De Wekker“ verschenen; gedeeltelijk in een andere brochure; gedeeltelijk in die heide.

Over wat deze met het geven van onderwijs belaste schrijver in „De Wekker“ heeft geschreven, zal ik, voorzover het niet in zijn brochure herdrukt is, niet veel zeggen. Wat hij heeft geschreven in „De Wekker“ van 8 Januari 1926 was zoo steunlijk en ook zoo slecht en ook zoo armoedig, dat ik ervan overtuigd ben, dat de docent zich er eens over schamen zal, indien het niet reeds zoover gekomen is. Men kan er niet alleen op toepassen, wat de Redactie in een Correspondentie in het nr. van 22 Jan. zegt: „de toon dende niet“, doch moet ook constateeren, dat er geen enkele heuse gedachte in lag.

Het verbaast daarbij een oogenblikke, dat een man, die zoo zich vergaten kon, nog een woord durft reppen over mijn „persoonlijke strijdwijze“, en over gebrek aan hoffelijkheid, etc. Zonder te spreken pro domo kan ik toch wel zeggen, dat het mij verbijdt heeft, dat verschillende recensenten opmerkten, dat de toon in mijn brochure goed bleef.

Intusschen, hierover geen woord meer; want aan deze dingen heeft niemand iets.

Enkele andere dingen zijn het, die we hier naar voren willen brengen.

Allereerst het feit, dat docent v. d. Schuit op mijn uitgebrachte kritiek zoo heel weinig antwoordt. Grootendeels laat hij wat ik schreef liggen en zet dan, met behulp van eenig overjarig koren uit de schuren van den kerkelijk-gereformeerden polemischen opstal, zijn lezers een maaltijd voor van zeer beperkte samenstelling. Hij licht het punt van de „sluimerende wedergeboorte“ uit het debat en wijdt daaraan verder zijn beschouwing.

Maar voor het overige laat hij zijn rectorale rede tamelijk wel onbeschermd.

Over de zeer vele citaten, die uit de werken van dr. Kuyper hem zijn voorgelegd — bewaart hij het stilzwijgen.

Over het feit, dat dr. Kuyper verschillende groepen van menschen — hij spreekt zelfs van „soorten“ — aanneemt, die ieder op eigen wijze de verhouding tuschen wedergeboorte en bekeering doorleven en ondergaan — bewaart hij het stilzwijgen. Toch is dat feit voor iemand, die in een wetenschappelijke rede iemands „richting“ bespreken wil, eenvoudig niet te ver-

Hoofdzak is dus, dat Dr. Geelkerken een verklaring behoort te onderteekenen, waarin hij van zijn gevoelen, welke de Synode heeft afgewezen, terugkomt.

Verzwakke de gemeente niet in haar gebed.

HEPP.

## OPVOEDING EN ONDERWIJS.

### Beldt uw tijd.

Er is een oude volkswijsheid, die tegelijkertijd ook echt christelijke levensvisie kan genoemd worden. En deze volkswijsheid heeft steeds, bij elk volk, zich het beste geopenbaard daar, waar het leven krachtig was, en waar de levensuitingen gezond waren.

In een periode van verval van krachten evenwel gaat de levenswijsheid zinken. De oude man, die langzamerhand zijn krachten zich voelt ontglijden, begint weer te krijgen de houding van het kind, en kindsheid en kindscheit zijn dikwerf in openbaring sprekend gelijk. Cultuurouderdom brengt steeds mee, een terugkeeren tot de gebreken van den kinderleeftijd: onbedachtzaam de wijsheid niet achten.

Merkwaardig is het om te zien, hoe in onze dagen voor velen het zoo moeilijk schijnt te zijn den tijd te verbeiden. Oude volkswijsheid sprak het: beidt uw tijd. Maar in onze dagen moet dat iets anders. Niet rustig wachten, niet den tijd, waarop men spreken kan en spreken mag, verbieden, maar eenvoudig praten, wanneer en zoo jong als men er lust toe heeft.

Men wil al heel gauw groot zijn, en nergens schier vindt men nog dat rustige van het beiden van zijn tijd.

Dat is bij de opvoeding der kinderen dikwerf een kruis voor de ouders. Jonge menschen met allerlei kinderlijke begrippen komen zich opdringen met een opinie, waarom wijzen even lachen; maar voor de ouders van zulke kinderen geeft het meermalen groot verdriet.

Halfwassen vlieglijes meenen hun, natuurlijk steeds onrijpe, oordeel maar te mogen zeggen over de beste werken van de besten onzes volks. Het schijnt wel alsof er zijn, die niet wachten kunnen, geen dag en geen nacht, op het gewichtige moment, waarop hun naam in de krant voorkomt. Vooral het oogenblik, waarop er iets van hen wordt „opgenomen“ is buitengewoon belangrijk. Dan zal de wereld wel haast aan de radicale hervorming toe zijn!

Nu is dat verschijnsel van het vroeg-rijp-zijn —

doezelen, op straffe van het verwijt van onmethodische en onwetenschappelijke behandeling der gekozen stof.

Over het feit, dat docent v. d. S. zelf van al de beelden die dr. Kuyper gebruikte er maar één (de steengroeve) koos voor zijn kritiek, niettegenstaande de andere hem tot voorzichtigheid maanden in de uitwerking van het eerste — bewaart hij het stilzwijgen.

Over de klacht van geheel averechtich Schriftgebruik — bewaart hij het stilzwijgen.

En om geen ruimte te verspillen door te veel herhaling, constateeren wij nu maar in het kort, dat docent v. d. Schuit een diep stilzwijgen bewaart:

over het verschil tusschen „lichtpunt“ en „levensbeginsel“ in de ziel;

over de klacht, dat hij langs dr. Kuyper heenredeneert, als hij toont geen verschil te zien tusschen zielsvermogens en zelffuncties, aangezien hij het hoofd schudt over dr. Kuyper, wanneer hij meent, dat deze het had over zielsfuncties, terwijl in werkelijkheid dr. Kuyper het had over de daarachter liggende vermogens in de ziel;

over het feit, dat hij van de opvatting van dr. Kuyper inzake metanoia en epistroté een geheel verkeerde opinie tot tweemaal uitsprak (want wat de docent zelf bewoert of een ander, doet hier niets ter zake);

over mijn bewering, dat ook de opvatting, die doc. v. d. S. zelf heeft van de metanoia, hem in verscheiden, hem voorgelegde teksten, met geen mogelijkheid te handhaven zal blijken;

over het feit, dat hij zich op Bayneek beriep, terwijl die hem, naar ik trachtte aan te toonen, sterk tegensprekt, ook inzake de kwestie van Paulus' wedergeboorte;

over het feit, dat de man, die altijd (ook nu weer) fulmineert tegen een „filosofische“ behandeling van theologische kwesties (van de zijde der Neocalvinisten) in zijn eigen rede niet theologisch, maar psychologisch wilde redeneeren en argumenteeren;

over mijn bewering, dat wat hij dan nog uitraf voor psychologische gegevens met psychologie niets, niets te maken had;

over de bewering, door mij geuit, dat de docent zich ten onrechte op Jacobus 2 beroepen heeft;

en over veel andere dingen, die aan de orde kwamen in zijn rede en de bespreking ervan.

Dat spijt me wel wat docent v. d. Schuit heeft herhaaldelijk verzekerd, dat hij mij „van dienst zou zijn“. Maar de dienstverrichting is wel wat beperkt. Dat spijt me. Laat me maar zonder ironie spreken. Het spijt me niet om mijzelf, maar des te meer „om der waarheid wil“.

Nog op een ander punt wil ik de aandacht vestigen. Docent v. d. Schuit doet alle moeite, om te bewijzen, dat hij, strjdende tegen de „Kuyperiaansche of Neocalvinistische richting“ geen strijd voert tegen de Gereformeerde Kerken.

In een ander blad („De Bazuin“, alsook de „Soester Kerk“) heb ik reeds getracht aan te toonen, dat deze

een uitdrukking, die meestal beteekent: vroeg rijp meenen te zijn, maar in waarheid echt onrijp-onwijs-doen — welnu, dat verschijnsel van vroeg-rijp zijn is nog niet zoo erg, zoodanig verstandige menschen maar het onrijpe en het ongere in de verkondigde meeningen erkennen en herkennen. Dan doet het dwaze woord meestal niet zooveel kwaad. Dan hoort men het, glimlacht eens even, en gaat zijn gang. Ook is het niet erg, wanneer in bladen of tijdschriften, die uitgaan van jeugdorganisaties of studentenverenigingen er af en toe eens iemand aan het woord komt, te iets ongaars op tafel zet. Meestal wordt zulk een stuk wel genutraliseerd door andere bijdragen, die heel veel te genieten geven, en juist in den eigen kring van jonge menschen kan men elkaar heerlijk „er door halen“: ijer scherpt men met ijer.

Men begrijpt dus, dat we geen bezwaar hebben tegen de gelegenheden voor jonge menschen, om zich te uiten in eigen kring en in eigen blad, zoodat ieder weet, dat we te doen hebben met uitingen van jonge menschen.

Bovendien, het is goed, dat er lijn zij, ook in het leven van de organisaties van de jonge menschen, en door de wijzen en de beteren kan deze lijn op uitnemende wijze worden getrokken. En vooral van den studentenkering geldt het, dat juist in onzen tijd zelfbezinning noodig is.

Maar wel is er een ander verschijnsel, dat tot ernstige bedenking aanleiding geeft.

Dat is het feit, dat ons volk zou worden geleid en opgevoed door een pers, die voor een deel zou worden gevuld door mannen, die feitelijk nog weinig meer zijn dan baardeloze knapen. Ons volk vertrouwt zijn pers; terecht maakt ieder gereformeerde schrijver aanspraak op dat vertrouwen; maar wanneer het zoóver komt, dat men onrijpe jonge menschen toelaat te schrijven in kranten artikelen, die naar het oordeel van ieder, die „eenigszins ter zake kundig is“, onrijp en ongaar zijn, over dingen, die ver boven hun bevassing gaan, en vooral dingen, omtrent welke ze allerminst het eigen beginsel hebben zijn lichten, dan wordt het heel bedenkelijk. Vooral geldt dit, wanneer dan ook nog dat geschrijf zich aandient als een wijzen van nieuwe banen.

Blijkbaar is men in sommige kringen zoo door-drongen van zijn eigen gewicht, dat men niet wachten kan tot de eigen tijd daar is, omdat als vanzelf rijpe vruchten door het leven worden voortgebracht. Zoodat men de eigen onrijpe en wrange vruchten beter vindt, dan de gerijpte vrucht in een andere hof.

Maar indien dát het geval is, dan zou het uit pedagogisch oogpunt wel overweging verdienen

bewering ten eenenmale in strijd komt met de feiten. Ook de rede zelf weersprekt die „achterafte“ apologie. Op de door mij in genoemde bladen daarvoor aangevoerde gronden ga ik nu niet weer in. Alleen ben ik er zeker van, dat in de kringen der Chr. Geref. kerk deze nadrukkelijke verklaring van docent v. d. S. bevreemdende wekken zal en allerminst in dank zal worden aangenomen.

En dat is voorwaar geen wonder.

Als men de moeite neemt, na te gaan, hoe het Christelijk-Gereformeerde volk is opgevoed, ook door dezen voorganger, dan staat men met de handen in het haar, wanneer men een soort van verzoening moet vinden tuschen de bewering van een chr.-geref. woordvoerder: ik heb het wel tegen de Kuyperiaansche richting... en de andere verklaring uit denzelfden mond: ik heb het niet tegen de Geref. kerken.

Ja, de verwondering kent geen perk meer, als men zich herinnert, dat dit nu dezelfde man is, die indertijd („Na 25 Jaren“, 163) zoo maar precies wist, hoe hij de loketten in de Geref. kerken van opschriften moest voorzien. Hoor:

„Spurgeon verhaalt ergens, dat hij eens een advertentie las, waarin jassen te koop werden aangeboden, die men van twee zijden kon dragen.“

De lezer — dit in 't voorbijgaan — die zich de zaak eens indenken wil, doe geen moeite. Hij leze verder:

„Welnu, de voormannen in de Geref. kerken hebben in 1905 (synode Utrecht, S.) aan de weefstoel gezeten, en wonderlijk — zie wat vaardige handen en een vliegende geest vermogen — zij hebben de stof gevonden en kundig verwerkt voor den jas, waarmede de Geref. en Neo-Geref. richting, de man van '34, maar ook die van '86, tevreden is.“

Men weet het nu: de Kuyperiaansche richting is de Neocalvinistische richting. De Neocalvinistische richting is de Neo-gereformeerde richting. De Neo-gereformeerde richting is die van den man van '86...

En lees nu verder dit boekje van den docent. Lees „De Wekker“, jaargang, dien ge maar wilt, nummer, dat ge maar wilt. Lees de Chr. Geref. pers. Lees de recensies van zekeren X (ook „De Wekker“ heeft anonymi inzake deze rede). Lees de jongste uittalingen van collega's: docenten, curatoren, lector der Th. Sch. van Apeldoorn, denk aan de morphine-dagen van ds. G. Wisse, en ge hoort van alle kanten verzekeren, dat in de Geref. kerken de Kuyperiaansche richting overheerscht. Dat de man van '34 niets meer te vertellen heeft. Dat de geest in de Geref. kerken die van dr. Kuyper is. Dat de opvoeding, de kerkelijke praktijk, de preek, kortom, alles, uit Kuyper opgebouwd wordt. En bedenkt dan nog eens, dat hier de docent, gevraagd om te zeggen, wat hij verstaat onder de neocalvinistische richting, verklaart: maar tegen de geref. kerken heb ik het niet, o neen... Dan moet ge wel vragen: is u soms, evenals de Gereformeerde menschen, tot een Janus geworden?

Een Janus?

Ja, een Janus.

Want voor de poorte Jani schijnen heden gereformeerde en christelijk-gereformeerde elkaar te vinden.

in den vervolg... kers aan sc... medewerker... waarin ze... dan over ee... stel u voor... gever kon... vier jongste... Doch sch... Het wil r... moeten mee... tijd, om de... van leiders... voor de jeun... En wanne... in zich voe... ons volk is... dat er zijn... wacht, — o... vrienden, wa... ns reeds u... later herouw... laat de kos... niet, nog w... onzen tijd... heeft wel ro... zullen we d... den lief zij... Niet maar e... ook een ha... En dan a... Er zijn v... waarin echt... staat.

De ordene... voor rekenin... een beginne... Laten we... Laten we... Want and... dat we wat... dingen. En bij de... Maar bij... heilige vo...

### Dankbaar.

De verga... den week te... wijs besluit... Men weet... het vraagst... neopskenze... Gelukkig

Janus, zegt... prototype. Le...

„De oudt... godheid wa... Kerken gel... partijen hi... ben gevege...

U begrijpt... „reken“, wa... truchthaar is... Maar als d... der gereform... geen turen ni... Ik zie kans... mitspraken bij... Kuyperiaanse... overheerscht... natuurlijk het... Kuyperiaanse... Geref. kerken...

In 1919 sch... roepen: „I... wedergeboorte... gelaten, en al... de kerk... praktijk een...

Maar in 19... wie hij bedoel... „de richting“... stig nadenken... ons onderwei... de Kuyperiaa... sionele richt... wien IN de... hebben“.

Met andere... pen van de m... wassen neus...

Zelfs schijn... in 1919 liet... gereformeerde... beden, 7 jaar... nog al gant...

Janus, Ja,...

En twee neuz...

En dan sta... ter“ X de res...

die Geref. ker... heeft. En vo...

aanvullingsbr... hem gunstig...

mannen prijs... de Dalem, di...

veroordeeld o... roenact in... calvinistische...

Een opinie w... door den gers...

Begrijpt U... Ik niet.



it: vroeg rijp  
echt onrijp-  
el van vroeg-  
verstandige  
ngare in de  
herkennen.  
niet zooveel  
eens even,  
wanneer in  
jeugdorga-  
af en toe  
iets ongaars  
stuk wel ge-  
die heel veel  
eigen kring  
heerlijk „er  
t ijer.

waar hebben  
mensen, om  
n eigen blad,  
hebben met

zij, ook in  
jonge men-  
beteren kan  
en getrokken.  
eldt het, dat  
dig is.

insel, dat tot  
worden geleid  
een deel zou  
elijk nog wei-  
en. Ons volk  
ieder gerefor-  
rouwen; maar  
onrijpe jonge  
ten artikelen,  
eenigszins ter  
over dingen,  
n vooral din-  
zigen beginsel  
il bedenkelijk  
g dat geschrijf  
ieuwe banen.

gen zoo door-  
en niet wacht  
at als vanzelf  
voortgebracht.  
ange vruchten  
n een andere  
zou het uit-  
ng verdienen

de feiten. Ook  
apologie. Op  
or aangevoerde  
ik er zeker van,  
e nadrukkelijke  
ing wekken zal  
omen.

hoe het Chris-  
ok door dezen  
en in het haar,  
moet vinden tus-  
woordvoerder:  
te richting....  
ond: ik heb het

or, als men zich  
die indertijd  
wist, hoe hij de  
ten moest voor-  
ens een adver-  
en aangeboden,

ie zich de zaak  
eze verder:  
kerken hebben  
sefstool gezeten.  
anden en een  
e stof gevonden  
mede de Geref.  
t, maar ook die

richting is de  
stische richting  
-gereformeerde  
in docent. Lees  
lt, nummer, dat  
es de recensies  
anonymi inzake  
van collega's  
van Apeldoorn,  
Wisse, en ge-  
le Geref. kerken  
it. Dat de man  
de geest in de  
t de opvoeding  
les, uit Kuyper  
ns, dat hier de  
rstaat onder de  
maar tegen de  
Dan moet ge  
meerdere mensch

in gereformeerd  
nden.

in den vervolge achter de namen van de medewer-  
kers aan sommige bladen de levensjaren van die  
medewerkers te vermelden. Almede het „vak“,  
waarin ze pogen uit te munten. Meteen gaf dat  
dan over eenige jaren gelegenheid tot een feestje:  
stel u voor, welk een sensatie, wanneer een uit-  
gever kon adverteeren: „belangrijk nummer: onze  
vier jongste medewerkers zijn samen honderd jaar“.

Doch scherts terzijde.  
Het wil me inderdaad voorkomen, dat we niet  
moeten meedoen aan de neiging, die er is in onzen  
tijd, om de jeugd ook te vergoden door ze de taak  
van leiders te geven. Waarlijk er wordt al genoeg  
voor de jeugd gedaan.

En wanneer er dan jonge mensen zijn, die  
in zich voelen de kracht en de roeping om voor  
ons volk iets te zijn, en Gode zij dank, we weten,  
dat er zijn, van wie heel veel mag worden ver-  
wacht, — och we zouden ze willen vragen: beste  
vrienden, weest wijs, en laat u er niet toe brengen  
na reeds u aan te dienen als leiders. Ge hebt  
later berouw, omdat ge te vroeg begonnen zijt.  
Laat de kostelijke vrucht, die ge bij uzelf groeien  
ziet, nog wat rijpen. We kunnen toch verbeiden  
onzen tijd. God zal op Zijn tijd ieder, die wat  
heeft wel roepen te geven, wat hij heeft. Maar dan  
zullen we de beginselen, die aan alle gereformeer-  
den lief zijn ook dóór en dóór kennen moeten.  
Niet maar een hoofd vol wijsheid hebben — maar  
ook een hart vol liefde voor heilige goederen.

En dan zal ook er orde zijn in ons denken.  
Er zijn vrij goed gemeubileerde bovenkamers,  
waarin echter geen enkel meubel op zijn plaats  
staat.

De ordenende taak komt ook voor een goed deel  
voor rekening van de kracht en den invloed van  
een beginsel.

Laten we toch steeds onze kalmte bewaren.  
Laten we beiden onzen tijd.

Want anders zou het wel eens kunnen zijn,  
dat we wat al te onvoorzichtig omgingen met heilige  
dingen.

En bij de porceleinkast past voorzichtigheid.  
Maar bij de zaken van het koninkrijk God past  
heilige voorzichtigheid.

J. W.

#### Dankbaar.

De vergadering van „Patrimonium“, die verle-  
den week te Amsterdam werd gehouden heeft een  
wijs besluit genomen.

Men weef, hoezeer we ons interesseerden voor  
het vraagstuk van de voorlichting inzake de be-  
roepskeuze.

Gelukkig is er besloten een commissie te be-

Janus, zegt docent v. d. Schuit, is der Gereformeerden  
prototype. Lees hem weer:

„De oudheid meldt, dat er onder de Romeinen een  
godheid was, die twee aangezichten had. De Geref.  
Kerken gelijken wel wat op hem, waar zij naar beide  
partijen heenzien en beiden beginselen ruimte heb-  
ben gegeven“ (162).

U begrijpt, dat het weer loopt over de beide „begin-  
selen“, waarover in Utrecht 1905 heel vreedzaam en heel  
vruchtbaar is gewisseld van gedachten.

Maar als dan de Romeinsche god Janus de klandizie  
der gereformeerden heeft, dan vragen wij: is hier ook  
geen turen naar twee kanten?

Ik zie kans, uit de geschriften van docent v. d. Schuit  
uitspraken bij de vleet te halen, waarin hij klaagt, dat de  
Kuyperiaansche richting in de Gereformeerde kerken  
overheerscht. Hij zal me niet uitdagen, want hij weet het  
natuurlijk heel goed. Maar nu zegt hij: strijden tegen de  
Kuyperiaansche richting is nog niet strijden tegen de  
Geref. kerken. Janus? Ja, Janus!

In 1919 schreef de docent, toen nog niet tot dat ambt  
zeropen: „Het beginsel (van doop op veronderstelde  
wedergeboorte, enz.) wordt altijd in de Geref. kerken toe-  
gelaten, en al schreeuwt de A-partij ook nog zoo stout:  
„de kerk leert het niet“, dan blijkt dit in de  
praktijk een wasse(n) neus te zijn“.

Maar in 1926 laat de zelfde man, gevraagd, te zeggen,  
wie hij bedoelt met de „neocalvinistische of Kuyperiaan-  
sche richting“ zich ontvallen, maar dan niet zonder ern-  
stige nadenken: „Wanneer we dus in de verdeling van  
ons onderwerp onderscheid hebben gemaakt tusschen  
de Kuyperiaansche richting en de Schriftuurlijk-Confes-  
sionele richting, dan mogen we ons vleien, dat we nog  
vleien IN de Gereformeerde Kerken aan onze zijde  
houden“.

Met andere woorden: de docent vleit zich, dat het roe-  
pen van de mannen, die het met hem eens zijn, nog geen  
wassen neus is.

Zelfs schijnen ze aan de winnende hand te zijn: want  
in 1919 liet men ze maar roepen, en de christelijk-  
gereformeerde man klaagde daarover een boek vol; maar  
heden, 7 jaar daarna, vleit hij zich, dat het met velen  
nog al gaat.

Janus. Ja, een offerje aan Janus. Twee aangezichten.  
En twee neuzen. Een wasen. En een echte.

En dan staat daartegenover het feit: dat in „De Wek-  
ker“ X de rede van docent v. d. S. aanbeveelt, omdat in  
die Geref. kerken Kuyper heelemaal het terrein veroverd  
heeft. En voorts, dat docent v. d. S. op bl. 1 van zijn  
aanvullingsbrochure zich beroept op „De Wachter“, die  
hem gunstig recenseerde, dat hij voorts de Wachter-  
mannen prijst als de getrouwen, maar dat inmiddels  
de Dalem, die in „De Wachter“ schrijft, zijn rede heeft  
veroordeeld op niet zoo heel zachte wijze; en dat de  
recensent in „De Wachter“ heeft verzekerd, dat de neo-  
calvinistische richting in onze kerken niet meer bestond.  
En opinie waartegen dan weer te velde getrokken wordt  
door den gerecenseerde, doc. v. d. S.

Besrijpt U er iets meer van, dan het Janische?  
Ik niet.

noemen, om de zaak nog nader te onderzoeken.  
Dat is de eerste stap op den goeden weg.

Vergissen we ons niet, dan zal er nu ook contact  
gezocht worden met de Christelijke Psychologische  
Centrale voor School en Beroep.

Nog een stap vooruit.

Zoo moeten we komen, waar we zeker zijn van  
slagen.

We konden trouwens van de wijze mannen van  
„Patrimonium“ ook niet anders verwachten dan  
een dergelijk besluit.

Nu aan den arbeid, mannen broeders.

De zaak is er ongetwijfeld belangrijk genoeg voor.

En gij hebt er belang bij, dat het in orde komt.  
Speciaal om uw kinderen.

Onze saamleving heeft er belang bij.

En, waar op die wijze ieder het beste tot zijn  
recht komt, en het beste zijn gaven kan gebruiken,  
heeft ook Gods koninkrijk er belang bij.

J. W.

#### LITERATUUR EN KUNST.

##### „Het goed van Cronaert“. (H. Kuyper—v. Oordt).

Mevrouw Kuyper—Van Oordt, schrijfster van ver-  
schillende tijdschrift-schetsen en eenige novellen,  
heeft niet lang geleden een nieuw boek het licht  
doen zien<sup>1)</sup> „Het goed van Cronaert“.

Zonder aan de waarde van de vorige geschriften  
te kort te doen, geloof ik te mogen zeggen, dat dit  
nieuwste werk het andere overtreft en in z'n in-  
houd, en in z'n vorm: de inhoud is fijn als een  
pastel-teekening en de vorm zuiver en harmonieus  
als de ineenvloeiing van zachte kleuren.

Het boek — een roman, al is er geen roman-  
gebeuren — vertoont eenige overeenkomst met de  
bekende verhalen van L. E. en Ignatia Lubeley.  
Als zoodikwijls in de aantrekkelijke historieromans  
van deze beide Schrijfsters is hier een oud huis  
met z'n bewoners het middelpunt en vormt het  
leven-van-allen-dag, zooals het in en rondom dat  
oude huis zich afspeelt, de kern van het verhaal.

We worden binnengeleid in een statige patri-  
ciërswooning, groot en ruim, met haar uitgestrekte  
hof, den moestuin, de stallen, de dienstwonin-  
gen, het erfgoed van de familie Cronaert. „Vijver-  
lust“, zoo heet het huis, ligt aan de Langehaven,  
midden in de zich uitbreidende stad. Maar Grego-  
rius Cronaert, de bewoner, houdt met echten patri-  
ciërstrots het geheele complex vrij van iederen in-  
vloed van buiten. 't Moet blijven, zooals het was,  
uiterlijk en innerlijk, groot, massaal, welsprekende

<sup>1)</sup> bij de Hollandia Drukkerij te Baarn.

Natuurlijk denk ik niet aan oneerlijkheid; maar wel  
aan verlegenheid. Is het dat niet, dan is het geval ernstig.  
Maar in elk geval zeggen we toch, dat van iemand,  
die zoo weinig zichzelf getrouw blijft, het niet al te zwaar  
opgenomen moet worden, als hij durft zeggen, dat er in  
de Geref. kerken nog wel van die getrouwen zijn; en dat  
men wat in die kerken geleerd wordt, nog niet als de  
leer dezer kerken mag aanmerken... om dan te ver-  
volgen met het „schriftuurlijk-confessioneel“ zinnetje:

„Wij weten immers allen het onderscheid tusschen  
in de kerk en van de kerk.“

Dit is het zinnetje, waarmee de echte leden der kerk  
worden onderscheiden van de hypocrieten. — Pauze. —  
Docent v. d. Schuit schrijft nu:

„Ik stem toe: wanneer Dr Kuyper's gevoelens  
omtrent de sluimerende wedergeboorte in den godde-  
looze de leer der Gereformeerde Kerken is, voorwaar,  
dan had ik geen recht om van een Kuyperiaansche  
richting te gewagen.“

Welnu, docent v. d. S. leze nog eens, wat X schreef in  
„De Wekker“ (15 Jan.):

„Deze Kuyperiaansche theologische opvattingen zijn  
sterk ingeburgerd in de Geref. kerken en kringen,  
zoodat men... veelal zijn paedagogiek en  
kerkelijk leven erop geconstrueerd  
heeft... De geest is die van Kuyper.“

Ook gedenk hij aan de dagen van de morphine-  
lezings van ds G. Wisse. En dan zal hij verstaan, dat ik  
X zou kunnen danken. Want hij hielp mij, omdat nu  
volgens X de voorwaarde vervuld is, die docent v. d. S.  
moet nopen tot de erkenning, dat hij niet had mogen  
spreken van de Kuyperiaansche richting tout court, zon-  
der wetenschappelijke nadere onderscheiding. Ik ben  
het met X eens, hoewel op heel andere gronden.

Ik weet het wel, dat hier aanstonds bij den lezer twee  
gedachten naar boven komen.

De eerste is de verzuhting, dat wij hier toch worden  
beziggehouden met antiquiteiten. Dingen, die allang uit  
het debat verdwenen zijn en waarvoor veel andere kwe-  
sties in de plaats getreden zijn, worden hier, als waren ze  
kersversch, weer voor den dag gehaald.

Maar men vergeet niet, dat heel dikwijls de vragen  
van morgen zich weer bewegen om de grondkwessies,  
welke gister aan de orde kwamen. En voorts, dat doc.  
v. d. S. met de zijnen een antwoord verdient, als wij nog  
werkelijk iets meenen van onze erkenning, dat de ver-  
eeniging van alles wat gereformeerd denkt, toch moet  
begeerd blijven. Hijzelf wijst trouwens daar ook op.

De tweede gedachte, die ik bij meer dan één lezer ver-  
onderstel is die der verwondering, hoe het mogelijk is,  
dat zoo heen en weer geredeneerd wordt door iemand,  
die toch wel weten zal, wat in zijn eigen geschriften en in  
de kolommen van zijn eigen blad staat.

Wij antwoorden daarop: dat dit alles zielkundig vol-  
komen te verstaan is. Ik weet wel, dat zoo iets te zeg-  
gen in den regel niet airbaar is; men doet wat vaderlijk  
en wat wijsneuzig, als men zoo spreekt.

getuige van vroegeren rijkdom en glorie. Zoover  
zelfs trekt hij deze gedragslijn door, dat, als z'n  
buurman Bakker Verschure een hem behoorend  
stuk land achter het goed van Cronaert verkoopt  
aan een bouwonderneming, hij met dezen brouilleert.  
En het uitzicht uit de nieuwe volkswoningen op  
zijn tuin neemt hij weg door den aanplant van hoog-  
en breedgroeiende boomen. Het familiegoed is hem  
alles, daar leeft hij voor, daar wijdt hij z'n zorgen  
en z'n gedachten aan; 't is voor hem de inhoud  
en de beteekenis van den familienaam.

In dit typisch patriciërsmilieu, met Gregorius  
Cronaert als den vertegenwoordiger van een uit-  
stervend regentengeslacht als middelpunt, komen  
we binnen met een jong nichtje, Jacoba, die op  
verjaardagen en nieuwjaarsrecepties haar kinder-  
lijke gelukwensen, plichtmatig en in de vormen,  
zooals dat bij het 19e eeuwse loven behoorde,  
aan „neef Gregorius“ komt aanbieden. En in de  
analyse van haar gedachten, haar overleggingen  
van alles wat ze ziet in en rond het deftige huis,  
wordt ons de sfeer geteekend van de statie-volle  
kamers, het geslachten-oude meubilair, 't veelvul-  
dige porcelein en kristal, alles erfgoed als het an-  
dere, de tuinen, de stallen, de sfeer ook van de  
mensen, die er wonen.

De beschrijving, tot in bijzonderheden, van heel  
deze omgeving is in 't eerste gedeelte van het boek  
de hoofdzaak. Maar die beschrijving is zoo fijn  
van kleur, zoo precies gehouden in den toon, die  
in zoodanige entourage moet hebben geheerscht,  
dat 't geheel wordt als een schilderstuk, afgewerkt  
tot in details en in al z'n onderdeelen met dezelfde  
liefde verzorgd. En te meer weet de Schrijfster  
dit te doen spreken, doordat ze het bewonderende,  
alles-opmerkende meisje, met haar kindergedachten  
en kinder-belangstelling steeds de tusschenpersoon  
doet zijn tusschen den lezer en wat deze moet  
zien.

Uit alles is echter duidelijk, dat de bloeitijd van  
de familie Cronaert, en ook die van het erfgoed  
voorbij is. Er ligt iets stil-weemoedigs over alles:  
Gregorius en z'n broer willen het verleden behou-  
den, de glorie vastleggen in allerlei kleine, maar  
tastbare herinneringen, doch 't donkerende heden  
neemt de kleur van alles weg. En zoo ziet Jacoba  
en zien wij het goed van Cronaert in z'n afgang,  
ofschoon Gregorius alles doet om dien tegen te  
gaan....

De jaren verlopen. Jacoba, groot geworden, is  
met Gregorius' oudsten zoon getrouwd. Maar deze  
sterft jong en, als dan ook de vrouw des huizes  
wegvalt, neemt Jacoba haar intrek bij haar schoon-  
vader. Er is een wederzijdsche liefde: hij ziet in

Maar ik kan het niet anders zien, wil ik van deze  
dingen geen kwaad denken.

Docent v. d. S. heeft een rede geschreven over de  
Kuyperiaansche richting. Hem is gevraagd, te bewijzen,  
dat zij leerde, wat hij beweert. Hem is gezegd: houd als  
wetenschappelijk man uw tijd bij en de laatste jaren en  
spreek dan tenminste over dat zeer vele, dat gebeurd is  
n a d a t geschreven werd, wat gij in uw rede als Kuype-  
riaansch gevoelen naar voren brengt. Maar dan zou  
docent v. d. S. moeten komen aandragen met uitspraken  
van hen (die hij trouwens eerst in 1919 enz. enz. enz.  
heeft gekarakteriseerd als aan den man dr Kuyper ten  
kwade overgegeven); uitspraken, waarin dan blijken  
zou, dat de band aan „Schrift en Confessie“ verloochend  
wordt. Daar begint pas de moeilijkheid. En als dat niet  
zoo heel gemakkelijk blijken mocht, dan zou tevens één  
der pijlers verzwakt worden onder het gebouw van de  
vaste overtuiging, dat er een breuke is tusschen hen en  
ons („de overkant“, zegt men ginds vaak). En daarom  
laat men liever den kalender staan op 1904, precies het  
jaar van het hoogtepunt der toenmalige twisten; zwijgt  
over de nadere theologische formuleeringen, alsof de  
theologie van dezen tijd voor een theologische school van  
Apeldoorn niets te beteekenen heeft, en leent zich tot  
een dubbel vervelend werk.

Het eerste, dat vervelend is, ligt in het herkauwen van  
eigen spijze. Want de brochure, die nu uitkwam, repe-  
teert in groote rust heele passages, heele zinswendingen  
(adverteeren, reclameeren, filosofieeren, neuswijze  
mensen, enz.) heele argumentenreeksen, die ook in  
1919 worden gedrukt.

En het tweede vervelende ding is: dat men gebruik  
maakt van oude citaten, oude bezwaarschriften, oude  
zinneljes uit de dagen van vóór de pacificatie. Ds Wisse,  
in zijn morphine-rede-periode toornde ertegen, dat men  
hem lastig viel met zijn „oude plunje“. Maar docent  
v. d. S. biedt ze onderscheiden aan. Ds Kersten, of een  
van zijn partigangers, heeft onlangs zich op prof. Linde-  
boom beroepen om een anti-Kuyperiaansch zinnetje van  
hem te annexeren, in de politiek. Hetzelfde doet thans  
docent v. d. S., in de theologie. Zijnde, ook volgens hem,  
een „heilighdom“. Laat dan deze man ook rekenen met het  
feit, dat prof. Lindeboom tegen deze Kersteniaansche  
methode heeft geprotesteerd. Laat hij zelf werken, en zelf  
repariteeren maar niet vergeten, dat iemand veel zegt  
met bezwaarschriften, maar oneindig veel meer met  
een heel vreedzaam samenleven.

Ik zal nu verder in „De Reformatie“ niet meer over  
de zaak in deze fase schrijven. In een brochure hoop  
ik verder op de kwesties in te gaan. Door dit artikel wilde  
ik alleen iets zeggen van den loop der dingen. En ik ge-  
loof, dat de kwestie van de verhouding tusschen Chr.  
Geref. kerk en ons gereformeerden, niet alleen om het  
kerkelijk, maar ook om heel het christelijk leven der  
toekomst veel en veel belangrijker is, dan menigen zich  
voor het bewustzijn stelt.

K. S.

Verbetering. In het voorgaande artikel over den  
Satan werd deze genoemd: de Werker der Ongerechtig-  
heid. Bodoeld is: de Werker der Ongerechtigheid.

K. S.